

לקראת שבת

עיונים בפרשת השבוע

מדברי

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א

שנה ג / גליון פג

ערש"ק פרשת כי תשא
ה'תשס"ו

פתיח דבר

לקראת שבת פרשת כי תשא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדיה, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון פג), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבירדו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מעמו וראו כי טוב הי

הננו לבשר לקהל הלומדים כי ניתן להרשם כמנויים על הקובץ ולקבלו מדי שבוע באמצעות הדואר

בסך 10 ש"ח בלבד לחודש
(דמי טיפול ומשלוח)

לפרטים נא לפנות לטלפון 03-9604832
(ניתן להשאיר הודעה)

יוצא לאור על ידי
'אור החסידות'

מכון תורני להפצת תורת החסידות

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915
טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור דברי רש"י על הפסוק "וימהר משה . . וישתחו" – ביאור מה שהוקשה לרש"י בכתוב זה, ומה שמיישב בזה רש"י.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק יא עמ' 153 ואילך)

יינה של תורה

ביאור ענין "מחצית השקל" בעבודת האדם - הקשר והאחדות בין הנפש לקב"ה, דלכן היהודי בפ"ע הוא רק "מחצית", ורק ע"י החיבור עם הקב"ה הוא נעשה "שקל הקודש".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לא עמ' 132 ואילך)

חידושי סוגיות

מבאר שיטת הרמב"ם בדין טהרת ידיים קודם התפילה, בטעם ומקור הדברים; מבאר ב' ענינים ברחיצת הידיים דהכהנים, אם זהו מדין טהרה או מדין קדושה; עפ"ז מבאר שיטת רבינו הזקן - בעל התניא והשו"ע - במה שחלוק בזה על הרמב"ם.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לא עמ' 184 ואילך)

הוספה - דרכי החסידות

פתגמים, סיפורים וביאורים בענין אהבת ואחדות ישראל ודרישת טובת זולתו.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

"וימהר משה" – הטעם שצריך הכתוב להשמיענו זה

ביאור דברי רש"י על הפסוק "וימהר משה . . וישתחו" –
ביאור מה שהוקשה לרש"י בכתוב זה, ומה שמיישב בזה רש"י

א. על הפסוק (פרשתנו לה, ח) "וימהר משה ויקד ארצה וישתחו" מפרש רש"י "כשראה משה שכינה עוברת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו".

והנה, בכוונת דברי רש"י ניתן לומר בכמה פנים:

בפשטות היה אפשר לומר, דכוונתו היא לשאלת הגמרא (סנהדרין קיא, א) "מה ראה משה" (מה הביא לכך שהשתחוה), וע"כ מתרץ שהשתחואתו היתה מפני שראה שכינה עוברת ושמע קול הקריאה.

אבל קשה לומר כן, דבפשוטו של מקרא מובן ופשוט מדוע השתחוה משה – דהרי כבר למדנו לפנ"ז על הכתוב (בא יב, כז) "ויקד העם וישתחו" דהשתחואתם היתה "על בשורת הגאולה" (רש"י), והיינו שההודאה על בשורה טובה היא באופן של קידה והשתחואה, ומובן שגם בנדו"ד, ששמע משה י"ג מדות הרחמים, צריך היה להודות על כך.

אופן נוסף ניתן לומר, דבפירושו בא רש"י לתרץ קושיא המתעוררת בתיבות "וימהר משה" - למה מיהר משה להשתחוות? וע"כ מתרץ, שמכיוון "שראה שכינה עוברת", היינו שהיא עומדת לעבור, ו"שמע קול הקריאה", היינו שכבר שמע כל הקריאה, לכן השתחוה מיד, במהירות, כדי שלא לאחר מלהשתחוות ולהודות לקב"ה.

אך גם פירושו זה אינו מחוור, דהרי מעיקרא פשוט למה מיהר משה – דהרי וודאי הוא שכל

מעשיו בעבודת ה' היו בזריות גדולה, וע"ד מה שנאמר באברהם (וירא יח, ו-ז. כב, ג) וימהר גו' רץ גו' וימהר גו' וישכם גו'". ובפרט משה, שכבר נתחייב לפני"ז בעונש מיתה ע"כ שנתרשל במילתו של בנו (רש"י שמות ד, כד), וודאי שכל מעשיו היו בזריות גדולה.

ובכללות פירוש רש"י צריך להבין, כיצד אפשר לומר "שראה משה שכינה כו'", והרי הקב"ה אמר לו "לא תוכל לראות את פני גו' והיה בעבור כבודי גו' ושכותי כפי עליך עד עברי גו' וראית את אחורי ופני לא יראו" – הרי שמשה ראה את השכינה רק לאחרי שעברה ורק את "אחורי", ולא כשהיתה השכינה עוברת לפניו?

ב. ויש לומר בכוונת דברי רש"י, דהוקשה לו להיפך – דמכיון שפשוט שמשה עשה את כל עניניו בזריות ומהירות, מה צריך הכתוב לפרש כאן ש"וימהר משה" – שהשתחוה במהירות על הבשו"ט, הרי דבר זה הוא מובן מעצמו?

ולכן מפרש רש"י שהשתחואה המדוברת כאן לא היתה אחר כל הדיבור, הודאה על הבשו"ט, כמו שמשמע, לכאורה, מפשטות הכתובים, אלא שמיהר והשתחוה לפני הדיבור, תיכף "כשראה משה שכינה עוברת", שהשכינה מתחלת לעבור, ושמע קול הקריאה, תיכף כששמע קולו של הקב"ה, עוד קודם ששמע הקריאה עצמה (כמדוייק בלשון רש"י "ושמע קול הקריאה"), "מיד וישתחו".

ומקדים רש"י "כשראה שכינה עוברת כו'" – כי בזה מבואר מה שכאן דוקא הקדים משה להשתחוות אף שלא מצינו שהשתחוה משה לפני שאר האמירות – כי קריאה וקול זה היה מיוחד במינו – "שכינה עוברת", קיום בקשתו "הראיני נא את כבודך". ופשוט שכשוראים את המלך צריכים להשתחוות לפניו תיכף ובתחילת ראיית פניו.

[ובנוגע להשתחוות ההודאה על הבשו"ט שצ"ל לאחרי הבשו"ט, לא איירי בזה הכתוב, כי מובן מעצמו שמשה היה מודה על בשו"ט, ולכן בכמה מקראות שתוכנם בשו"ט שנתבשר – לא נתפרש שהשתחוה].

ג. וע"פ הנ"ל, שכוונת דברי רש"י "ראה שכינה עוברת" היא כשהתחילה לעבור, יש לבאר התמיהה הנ"ל – איך אפשר לומר ש"ראה (משה) שכינה":

דהנה, הכתוב מדוייק "והיה בעבור כבודי וגו'" (וכפרש"י: "כשאעבור לפניך"), והיינו – דבעת שעובר, אז אין רשות (יכולת) לראות, משא"כ בתחילת בוא השכינה אפשר לראות; ואין זו סתירה למאמר הקב"ה "לא תוכל לראות את פני", כי "ראה שכינה עוברת" (ותו לא) אין זה ראיית פניו של הקב"ה,

- כ"א ראייה כללית - "כשראה משה שכינה עוברת", במבט ראשון, תיכף ומיד כשראה שהשכינה באה, תומ"י השתחוה.

ועפ"ז יש להוסיף ש(אף שעיקר כוונת הכתוב ב"וימהר משה" היא להגיד שמשה השתחוה קודם לדיבור הקב"ה, הנה) כלולה בזה גם מהירות כפשוטה (שהשתחוה במהירות גדולה) ומהירות

כזו שמבלעדי הכתוב לא היינו יודעים אודותה (אף שמשה עשה כל עניניו בזריזות, כנ"ל), דהרי – מובן שאינו דומה אופן ודרגת ההשתחואה למלך בעת שרואים אותו "כמו שהוא", לגבי הביטול כשרואים אותו כשהוא מתעלם בדמות אחרת, או כשאינ רואים אותו, אלא שיודעים שהוא נמצא כאן. ולכן תומ"י שראה משה את השכינה "כמו שהיא" - מיהר קודם גמר ההעברה להשתחוות – בדרגא הכי נעלית (נוסף על זריזותו הרגילה).

יינה של תורה

יהודי הוא רק מחצית; השלמות היא – בחיבור לקב"ה

ביאור ענין "מחצית השקל" בעבודת האדם – הקשר והאחדות בין הנפש לקב"ה, דלכן היהודי בפ"ע הוא רק "מחצית", ורק ע"י החיבור עם הקב"ה הוא נעשה "שקל הקודש"

א. בנוגע למצות נתינת מחצית השקל מצינו שני פרטים הנראים לכאורה סותרים:

ומצד אחד – ההדגשה היא לא על סכום הנתינה, אלא ע"כ שצ"ל "מחצית השקל" דווקא, וכמו שפסק הרמב"ם (הל' שקלים פ"א ה"ה) "מחצית השקל זו מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפילו היה אותו מטבע גדול משקל הקודש". וזאת, בשונה מכל עניני המקדש (הקרבנות, הכהנים, הכלים וכו') שהיו צריכים להיות שלמים ותמימים.

ומאידך גיסא – בנוגע למעשה הנתינה פסק הרמב"ם שמחצית השקל "אינו נותנו בפעמים רבות, היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת". וגם בזה – שונה הלכה זו משאר חיובי ממון, שלא מצינו בהם חיוב להביא את כל הסכום כאחת.

ששני פרטים אלו הם לכאורה דבר והיפוכו, דמצד אחד צריך שתהיה מחצית דווקא, ומצד שני מוכרח מעשה הנתינה להיות "שלם" – בפעם אחת.

ב. והנה, ידוע הרמז בענין מחצית השקל, שמציאותו של הנותן אינה אלא "מחצית", וכדי שיהיה דבר שלם ("שקל הקודש") זקוק הוא ל"מחצית" שניה. ואחד הביאורים בזה הוא דזה קאי על הקב"ה ובנ"י. וכתורת הרב המגיד ממעזריטש נ"ע (אור תורה מה, ד ואילך) עה"פ "עשה לך

שתי חצוצרות", ד"חצוצרות" היינו "חצאי צורות" ו"שתי חצוצרות" מרמזים על הקב"ה וכנס"י ד"שניהם ביחד היו צורה שלימה".

ופירוש הדברים יובן ע"פ המבואר בספר התניא (ריש פ"ב), שנשמת כל איש ישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש", כלומר, שאין הנשמה דבר נפרד שמתקשר ומתאחד עמו ית', אלא שמלכתחילה הרי היא "כולה חד" עם הקב"ה.

וזהו ענין "מחצית השקל", שנפשו האלקית של האדם (שהיא "חלק אלקה ממעל") מתגלית בו, ואזי מתעוררת בו ההרגשה שהוא אינו אלא "מחצית" בלבד, ושואף ורוצה להתאחד עם המחצית השניה – עם הקב"ה.

ג. ועפ"ז יובן גם מדוע מוכרח שיהיה בזה גם ענין של שלימות (כנ"ל):

דהנה, ענין זה שהאדם הוא רק "מחצית" ו"חצי צורה" בא לידי ביטוי (בעיקר) בענין המסירות נפש. וכמבואר בתניא (סוף פ"ה) שענין המסירות נפש לה' לא בא מחמת דעת והתבוננות בה' כלל, אלא בלי שום התבוננות רק כאילו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם וטענה כלל, והיינו משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש כו'.

כלומר: זה שכל ישראל מוכנים למסור נפשם לה' הוא באופן "שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד", היינו, שמרגישים שאינם יכולים להיות נפרדים ממנו ית'. והרגש זה (שאינו יכול ליפרד מהקב"ה) בא ע"י שמעוררים בעצמם את התקשרותם לה', שישאל והקב"ה הם כמו שתי חצאי צורות, וכאשר מרגיש שהקב"ה הוא הוא חיותו ואמיתית מציאותו ("משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש"), א"כ אין שייך שיהיה פירוד בין הנשמה והקב"ה, שאינם אלא כמו "שני חצאי צורות".

וזהו הענין דבמחצית השקל מוכרח שתהיה נתינתה באופן של שלימות, דדווקא כאשר מרגיש האדם את עצמו כ"מחצית", שזהו מצד התקשרותו לה', שאינו דבר נבדל מאתו ית' אלא כמו "חצי צורה", אזי מסירתו ונתינתו לה' היא באופן של "כולו כאחת", בלי התחלקות.

וכמו ענין המסירות נפש בפשטות, שהיא נקודה אחת שלמעלה מהתחלקות, דלא שייך לומר שיש לאדם "מעט" מסירת נפש או "הרבה" מסירת נפש, כי הפירוש של מסירות נפש הוא – שמוסר את נפשו, את החיות שלו, לקב"ה, שבזה לא תתכן התחלקות, ובדרך ממילא הוא מוסר כל אשר לו לקב"ה.

ויש לומר, שזהו גם הרמז במאמר חז"ל (ירושלמי שקלים פ"א ה"ד) שהקב"ה הראה לו למשה "מטבע של אש" ואמר לו "כזה יתנו". שתוכן מצוה זו אינה נתינה של ממון בלבד, אלא נתינת "מטבע של אש" - נתינה החדורה באש הנשמה, ועד שכולה אש, שזהו"ע מסירת נפשו לה', אש המסירות נפש.

וענין זה הוא גם בכל עניני עבודת ה', דדווקא כאשר העבודה היא באופן כזה שהאדם מרגיש בכל עניניו שאינו אלא מחצית, דככל שהוא עובד את ה' בכל כוחותיו, אין זאת אלא מחצית, כי

"אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו" (סוכה נב, ב), שהקב"ה נותן לאדם את הכוחות הדרושים כדי שיוכל לעבדו, שההכרה בענין זה באה ע"י שזוכר תמיד את הענין ד"מחצית השקל" (מסירות נפש) כנ"ל.

וע"י העסק בענין דמחצית השקל שניתן דווקא "כולו כאחת, בפעם אחת", נזכה לגאולה האמיתית והשלימה, שגאולה זו תבוא ג"כ לא בסדר והדרגה, אלא כפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ה) ד"כבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה . . ומיד הן נגאלין", תיכף ומיד ממש, ובעגלא דידן.

חידושי סוגיות

בדין רחיצת הידיים קודם התפילה

מבאר שיטת הרמב"ם בדין טהרת ידיים קודם התפילה, בטעם ומקור הדברים; מבאר ב' ענינים ברחיצת הידיים דהכהנים, אם זהו מדין טהרה או מדין קדושה; עפ"ז מבאר שיטת רבינו הזקן – בעל התניא והשו"ע – במה שחלוק בזה על הרמב"ם

"ורחצו ידיהם ורגליהם" (כי תשא ל, כא)

בתרייתא דפרק במה טומנין³ דאסיקנא סברי לה כי הא דתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קוניהו משום שנאמר⁴ כל פעל ה' למענהו".

וכתב ע"ז בכסף משנה: ולי נראה דלא אישתמיטתי' האי ברייתא להראב"ד . . דלא לענין תפלה איתניא האי ברייתא אלא לענין אם מותר לרחוץ פניו ורגליו כדי ליפות אתא עצמו וכפירש"י⁵.

מקשה בדברי הרמב"ם

א. כתב הרמב"ם בהל' תפלה¹ "חמשה דברים מעכבין את התפלה . . טהרת ידיים כו", ולהלן שם² מפרש: במה דברים אמורים שאינו מטהר לתפלה אלא ידיו בלבד בשאר תפלות חוץ מתפלת שחרית אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל. ובהשגות שם: לא ידעתי רגליו למה.

במגדל עוז כ' על השגת הראב"ד "ואני תלמידו מצאתי אותו שנוי בברייתא בשמעתא

(3) שבת נ, ב.

(4) משלי טו, ד.

(5) שבת שם. ועד"ז במאירי שם. ועוד.

(1) פ"ד ה"א.

(2) ה"ג.

ע"ד שהביאו לקמ"ן¹⁴ לענין תפלת בעל קרי? (ב) לפי גירסא זו כברייתא, אין חילוק לכאורה בין תפלת שחרית לתפלת מנחה כו', שהרי "הכון לקראת אלקיך ישראל" שייך גם לשאר התפלות¹⁵, וא"כ אינו מובן טעמו של הרמב"ם שכתב שדין זה הוא רק¹⁶ בשחרית¹⁷.

מדייק בדברי רבינו הזקן

דמשנה בב' פרטים מדברי הרמב"ם

ב. בשו"ת ושב הכהן¹⁸ ביאר, דטעמו של הרמב"ם הוא כדברי הרשב"א¹⁹ שכ' בהחילוק תפלת שחרית ותפלת מנחה וערבית, "לפי שבשחר אנו נעשים כברי' חדשה דכתיב²⁰ חדשים לבקרים רבה אמונתך. . צריכים אנו להודות לו ית' על שבראנו לכבודו ולשרתו ולברך בשמו²¹ ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר

ולפ"ז פלוגתת הרמב"ם והראב"ד היא בפירוש הברייתא הנ"ל⁶, דלדעת הרמב"ם⁷ איתניא האי ברייתא לענין תפלה⁸, ולהראב"ד לא לענין תפלה איתניא אלא אם מותר לרחוץ פניו ורגליו ליפות את עצמו.

והאחרונים⁹ הוסיפו לבאר שיטת הרמב"ם ע"פ גירסת כתב יד¹⁰ בש"ס שבת שם "רוחץ . . פניו ידיו ורגליו משום שנאמר¹¹ הכון לקראת אלקיך ישראל . . כל פעל כו", דהרמב"ם גריס הכי בש"ס, שרחיצה זו היא "שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל", ולכן מפרש שהברייתא שנוי' לענין תפילה, ואילו להראב"ד הגירסא כלפנינו שהובא רק הפסוק "כל פעל ה' למענהו", ולכן מפרש שכוונת הברייתא אינה לענין חיוב לפני התפילה אלא היתר ליפות את עצמו.

וצריך ביאור:

(א) מדוע לא הביא הרמב"ם את הכתוב שהוא המקור לחידוש דין זה – "משום שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל" (וכמו שהובא בפי' הגאונים¹² ובספרים דתלמידי רש"י¹³),

(13) מחזור ויטרי בתחלתו. וש"נ לספר הפרדס (ע' שיח בהוצאת עהרנרייך) וסדרו רש"י.
(14) פ"ד ה"ו.
(15) וכ"ה להג"י שלפנינו בסידור הרס"ג. אלא שלא הביא שם הפסוק "הכון לקראת אלקיך".
(16) ובדברי הגאונים הנ"ל כבר כתבו בכ"מ (בהנסמן בהערה 9. ועוד) שמסגנון הלשון משמע שמקורם מהך דברכות (יד, סע"ב ואלך) הרוצה לקבל עליו עול מ"ש שלימה כו', ולא מהך דשבת.
(17) ולהעיר שע"פ הגירסא בכ"י ("שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל") ליתא התיבות "בכל יום", דלא להגירסא שלפנינו "רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום", שבפשוט הכוונה לפעם אחת ביום. אלא די"ל, שגם להרמב"ם (להפירוש שגריס הפסוק "הכון") גרסי' "בכל יום". וראה בארוכה סדר משנה שם.
(18) ס"א.
(19) שו"ת ח"א סקצ"א. נעתק בב"י לטו"ח ס"ד.
(20) איכה ג, כג.
(21) ע"פ לשון הכתוב (עקב י, ח) בנוגע לכהנים – כבהמשך לשון הרשב"א.

(6) ראה מעשה רוקח לרמב"ם שם.
(7) עוד דיעות שס"ל שכוונת הרמב"ם היא לברייתא הנ"ל בשבת – כפתור ופרח פ"ה: מג"א או"ח ס"ד סוסק"א. וראה סדר משנה לרמב"ם שם.
(8) והגמ' מביאה זה לענין ליפות – וראה מעשה רוקח וסדר משנה שם.
(9) בהבא לקמן ראה פרחי ציון (לרי"פ פערלא) לכפתור ופרח שם. תו"ש פרשתנו ל, כא אות קכב.
(10) הובא בדק"ס שבת שם.
(11) עמוס ד, יב.
(12) רב נטרונאי גאון, הובא בסדר רב עמרם גאון בתחלתו (שבתי הלקט הערוגה הראשונה ענין התפלה ס"א. רכי יסף או"ח סוס"ד. ועוד). תשובות הגאונים באוצר הגאונים לברכות (תשובות) סי' שסט בתחלתו. וראה גם סידור הרס"ג דיני תפלה וק"ש. ספר האשכול ה' תפלה וק"ש ס"ד.

וז"ל: כל אדם הקם ממתו שחרית בין עשה צרכיו ובין לא עשה צרכיו צריך לרחוץ ידיו . . מן הכלי ואפילו אינו רוצה להתפלל עד לאחר כמה שעות לפי שכל אדם כשהקב"ה מחזיר לו נשמתו נעשה כברי' חדשה כמ"ש חדשים לבקרים כו' שהאדם מפקיד נשמתו עיפה והקב"ה מחזיר לו חדשה ורגועה כדי לעבוד להשי"ת בכל יכולתו ולשרתו כל היום הזה כי זה כל האדם, לפיכך צריכים אנחנו להתקדש בקדשתו וליטול ידינו מן הכלי כדי לעבוד עבודתו ולשרתו כמו כהן שהי' מקדש ידיו מן הכיור בכל יום קודם עבודתו.

והנה מדברי רבינו הזקן שחיוב נטילה זו ישנו "אפילו אינו רוצה להתפלל עד לאחר כמה שעות" מוכח, שאין נטילה זו שייכת לתפלה, אלא היא הקדמה לכללות עבודת השי"ת "כל היום הזה" (וכמוכ"ג מהא שהביא רבינו הזקן דין זה בהלכות נטילת ידיים, דלא כהרמב"ם שהביאו בהל' תפלה²⁶).

ושינוי נוסף מצינו בדברי רבינו הזקן שם לגבי הרמב"ם – שהרמב"ם הביא גם חיוב רחיצת רגלים, שלפי הפירוש הנ"ל (משו"ת ושב הכהן) מקורו בקידוש רגלים דכהן; ואילו אדמו"ר הזקן (כהרשב"א) לא הביא אל חיוב רחיצת ידיים – אף שנקט ג"כ הטעם שחיוב זה

ולפיכך אנו צריכים להתקדש בקדשתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו²².

ועפ"ז מבאר²³, ד"כיון שכל כהן הי' צריך לקדש ידיו ורגליו קודם העבודה בשחרית ולכן צריך ליטול ידיו ורגליו בתפלת שחרית וכיון שכהן העובד כיון שנוטל ידיו שחרית שוב אין צריך לקדש כל היום, לכן לא תקנו בשאר התפלות רק נטילת ידיים מפני שידיים עסקניות" (ועפ"ז כ' שם שהגירסא ברמב"ם היא "רוחץ ידיו ורגליו", בהשמטת תיבת "ופניו", כיון שכהן מקדש רק ידיו ורגליו, ושכן נראה מהשגת הראב"ד שהשיג רק על "רגליו" ולא גם אמ"ש הרמב"ם "ופניו"²⁴).

והנה דין רחיצת ידיים לפני התפלה מטעמא דהרשב"א, הביאו רבינו הזקן - בעל התניא והשו"ע - בשו"ע בהלכות נטילת ידיים²⁵,

22) ובאבודרהם (סדר שחרית של חול) כ' "דומיא דכהן (גדול) שמקדש ידיו קודם העבודה וכן צריך שיקדש אדם ידיו קודם שיצטוו את הבורא ית' כדי שיעבדנו בידיים נקיות".

עוד ספרים שביארו דברי הרמב"ם שהוא דומיא דקידוש ידיים ורגלים דכהן – ספר המנוחה לרבינו מנוח (גרפס מכ"י. ירושלים, תשל"ל) לרמב"ם כאן. ש"ך עה"ת פרשתנו ל, יח. פ"ח א"ח ס"ב ("ולוי נראה דמשמע ל' הרמב"ם דומיא דקידוש דבעינן ידיים ורגלים ה"ג תפלה". וממשיך "ואינו מחזור". ע"ש). וראה שו"ת נוב"י א"ח מהד"ת סק"מ (מבן המחבר). ועוד.

23) וראה ספר קובץ לרמב"ם כאן. ועוד.

24) להעיר שברבינו מנוח שם הובא "והגי' הראב"ד פניו ורגליו למה". ובסדר משנה כאן כ', ד"אפשר דביגירסתו (דהראב"ד) לא היתה בהבירייתא כי אם רוחץ אדם פניו וידיו אבל תיבת ורגליו לא היתה בגירסתו ולכן השיגו הראב"ד מאין הרגלים".

25) מהדו"ק ס"ד ס"א (וראה מהדו"ת שם ס"א) – והדין דשבת הביא בסוף הסימן כאן, ומפרשו ככפרש"י שהוא

לא לענין תפלה, "רוחץ אדם פניו ורגליו" בכל יום בשביל כבוד קונו שנאמר (נח ט, ו) כי בצלם אלקים עשה את האדם" (כהובא בפרש"י שבת שם).

26) אלא שבוה י"ל שכיון שהשו"ע הוא הלכה למעשה, כותבו רבינו הזקן בהל' נט"י על סדר היום.

(* והשמיט "ידי" שבגמ'. ובפשטות י"ל לפי שכבר נטל ידיו תיכף בבוקר כחוכן סימן זה.

(ב) מלשון התרגום³³ "ויקדשון כו"³⁴ ומלשון חז"ל³⁵ "קידוש ידים ורגלים" משמע, שאין זה ענין של טהרה בלבד, אלא יש כאן תוס' קדושה ע"י רחיצה זו.

והנפק"מ ביניהם י"ל, דלענין דין טהרה שבקידוש ידים ורגלים יש דין אחד להידים ורגלים, דכשם שבטבילה צריך לטבול כל גופו, עד"ז הוא לענין קידוש ידים ורגלים, שהידים ורגלים לענין זה הם כמציאות אחת³⁶, ואין טהרה לחצאין, ואילו דין קדושה שבקידוש ידים ורגלים עיקרו הוא בידים, שבהן נעשות בפועל עבודת המקדש³⁷ (והרגלים הם רק כעין עזר – צ"ל עמידה על הרצפה וכו')³⁸.

33) אונקלוס ותיב"ע (בפסוק יט-כא).

34) "ולכך תרגם אונקלוס מלת ורחצו לשון קדושה שאמר ויקדשון ולא תרגם ויסחון כמשפטו בשאר המקומות" (בחיי כאן ל, יט). ולהעיר מתר"י יומא לב, א ד"ה מקום.

35) משנה יומא שם (כה, סע"א; ל, א; לא, ב). ועוד. רמב"ם שם פ"ה ה"א. ועוד.

36) ראה השקר"ט בצפע"נ מהד"ת נט, א. צפע"נ עה"ת פרשתנו ל, כא. וראה מנ"ח מצוה קו.

37) ראה חינוך שם: משרשי המצוה... על כן ראוי לנקות הידים שהן העושות במלאכה בכל עת יגעו הכהנים בעניני הבית (אלא שבפשטות לשונו הוא מטעם נקיות, "לנקות הידים", וע"ד תחלת הענין ברמב"ם שם). ולהעיר מאברבנאל כאן, שמפרש שני הציוויים דורחצו, ל"הכה"א בהכנסו באהל מועד ומזאת הבחינה הי' עיקר הרחיצה ברגלים כו', בניו... ביאר ענינם באמרו או בגשתם אל המזבח... ובבחינה הזאת היתה רחיצת הידים העסקניות בקרבנות המה עיקר הרחיצה כו'.

38) ראה ספרי קרח (יח, ז): מה עבודת מקדש במקדש מקדש ידיו ורגליו כו' כך אכילת קדשם בגבולים כו' אי מה להלן ידיו ורגליו כו' אמרת מקום שצריך ידיו ורגליו מקדש ידיו ורגליו מקום שאין צריך אלא ידיו אינו מקדש אלא ידיו (נמצינו למדין נטילת ידים מן התורה), וברבינו הלל שם "במקדש משום דקאי במקום קדש וצריך לילות בכבש ובמזבח כו'". וראה במפרשי הספרי שם.

שייך לקידוש (ידים ורגלים) דכהן²⁷.

ויש לומר, ששני שינוייהם אלה תלויים זב"ז, כדלקמן.

מבאר ב' ענינים ברחיצה דהכהנים

ג. החיוב ד"ורחצו אהרן ובניו גו' ורחצו גו'²⁸ – יש בו שני ענינים:

(א) לפי פשוטו, טעם רחיצה זו היא (כמ"ש הרמב"ם²⁹) "דרך כבוד של מעלה, כי כל הקרב לשולחן המלכים לשרתו כו' רוחץ ידיו בעבור היות הידים עסקניות כו'". ויש לומר שבזה נכלל לא רק נקיות כפשוטה אלא גם גדר טהרה³⁰, כמו טהרה מטמאה שהיא ע"י טבילה. ולפי זה הרי קידוש ידים ורגלים הוא מעין ענין הטבילה³¹ שצ"ל לפני הכניסה לעזרה לעבודה, אף על פי שהוא טהור³².

27) ולא מסתבר לומר שמעיקר הדין גם לדעת רבינו הזקן צ"ל רחיצת רגלים אלא שלא נהגו עתה מפני הטורח או מפני שאינן עסקניות כמו הידים או לפי שבימינו אין הולכים ברגלים מגולות (ראה ספר המנוחה שם, שו"ת נוב"י שם), דאז הי' רבינו הזקן מביא כדרכו (ע"ד נוסח הנ"ל) שמעיקר הדין צריך רחיצת רגלים, אל שבזמננו אין צורך ואין נוהגין כן כו'.

28) פרשתנו ל, יט-כא.

29) פרשתנו כאן, וט. וראה גם רלב"ג, אברבנאל כאן. וראה תו"ש (שם, יט אות חק).

30) ראה גם פי' המיוחס לראב"ד לספר יצירה (פ"א מ"ג) "ולפי שהידיים עסקניות הן ולפיכך נצטוינו ורחצו אהרן ובניו ממנו כו' כדי לטהרם מהיסח הדעת כו'. ע"ש.

31) ראה יומא לב, ב דקידוש וטבילה למדין זמ"ז (ולהעיר מגירסת הר"ח שם).

32) יומא ל, א במשנה. רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה ה"ד.

את התפלה – "טהרת ידיים כו'", ובזה מוסיף, שלשחרית אינו די בטהרת הידים, אלא צ"ל גם רחיצת (פניו ו) רגליו, כקידוש ידיים ורגלים של הכהן לפני עבודתו במקדש⁴².

אמנם רבינו הזקן ס"ל בפירוש דברי הרשב"א, שתקנה זו אינה מצד ענין הטהרה, אל מצד דין קדושה⁴³, וכמודגש בלשון הרשב"א "לפיכך אנו צריכים להתקדש בקדושתו ולטיול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש כו'", ולא הזכיר לשון של טהרה. ולכן ס"ל שזה שמתקיים גם בנטילת ידיים לחוד, כיון שגם בקידוש ידיים ורגלים שבמקדש הי' עיקר הקידוש בידיים.

ויסוד החילוק ביניהם יש לומר:

להרמב"ם, זה שתיקנו רחיצת ידיים ורגלים מעין קידוש ידיים ורגלים של כהן הוא מפני שתפלות⁴⁴ כנגד קרבנות תיקנום⁴⁵, וכיון שהתפילה היא כעבודת הכהן במקדש לכן צריכים לקדש ידיים ורגלים לפני תפלת שחרית.

והנה יסוד ההפרש בין דין טהרה שבקידוש ידיים ורגלים ודין קדושה שבו, י"ל, שדין טהרה

נ"יש לומר ששני הענינים נרמזים בשני הפסוקים שבפרשה³⁹, "ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם", "ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו": הפסוק השני קאי בדין טהרה שבקידוש ידיהם ורגלים, ולכן נאמר "ידיהם ורגליהם" ביחד בלי הפסק, כי לענין הטהרה הם כגוף ומציאות אחת; משא"כ הפסוק הראשון קאי בענין הקדושה, שבזה נאמר "ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם"⁴⁰, שאין הידים ורגלים בגדר ומציאות אחת, וקידוש רגלים בא כהוספה על הקידוש דידיים⁴¹.

מבאר עפ"ז החילוק דשיטת הרמב"ם

ושיטת רבינו הזקן

ד. ויש לומר, שזהו החילוק בין ההלכה ברמב"ם (לפירוש שו"ת ושב הכהן) והדין בשו"ע רבינו הזקן:

להרמב"ם, רחיצת ידיים כו' בזמן הזה היא מעין דין טהרה שבקידוש ידיים ורגלים, וכמפורש בלשונו ב"חמשה דברים (ש) מעכבים

(39) ל, יט. שם, כא. וראה פנים יפות כאן.

(40) ראה צפע"נ עה"ת שם, דמבאר אמאי כתיב "ואת רגליהם" דמשמע דפסיק (ומציין למגילה (ב, ו) ועוד), וראה אוה"ח שם. ועוד. וראה שו"ת שער אפרים סי' מח (בהגהת בן המחבר). שו"ת חת"ס או"ח סקצ"ד. ציונים לתורה (להר"י ענגל) כלל לה (ד"ה וע"ע רש"י עה"ת ואילך). וראה תר"ש פרשתנו במילואים ס"ה. ושי"נ.

(41) לכאורה יש לחקור כעין זה גם בענין היסח הדעת, אם גדר היסח הדעת הוא שחסר בשמירת ידיו ורגליו, היינו שהוא מדין טהרה (ע"ד דברי רש"י זבחים כ, סע"ב ד"ה או דילמא. וראה לשון הראב"ד הנ"ל הערה 30), או "דכיון דילפינן בך י"ט ע"ב מקרא דבבואם ובגשתם והיסח הדעת עושה כמו ביאה חדשה" (צפע"נ קונטרס השלמה לד, ד), ובמילא צריך קידוש חדש.

(42) להעיר מלשון הלבוש או"ח ס"ד ס"א "ויתפלל בנקיות ובטהרה שאין האדם נקרא טהור עד שיביא ידיו במים כמו שמצינו בכהן העובד במקדש שהי' צריך לטהר ולקדש ידיו ורגליו כו'", ולאח"י הביא מדברי הרשב"א. ע"ש בפרטיות.

(43) ראה בחיי שם "והוא הטעם שתקנו לנו רז"ל נטילת ידיים בתפלה ולשון נטילה ירמוז לזה שהוא לשון הגבהה כלשון שאו ידיים קודש . . . ולכן תרגם אנקלוס מלת ורחצו לשון קדושה כו'". וראה רמב"ן שם שכ' בהמשך להתרגום "והרחיצה הזאת לקדושה תרגם אותה אונקלוס) ומן הענין הזה תקנו רבותינו נטילת ידיים בתחלה כו'". וראה רקאנטי שם. רמב"ן מהדורת שעוועל.

(44) ברכות כו, ב.

(45) כן מפורש בספר המנוחה שם.

האדם לפיכך צריכים אנחנו להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי כדי לעבוד עבודתו ולשרתו";

ומטעם זה ס"ל שאין נטילה זו שייכת לגדר טהרה, כי גדר טהרה יתכן רק כהכנה לעבודה מסויימת (תפלה, לימוד התורה, עשיית מצוה וכיו"ב), משא"כ זה שהאדם עובד ה' "כל היום". . כי זה כל האדם", שבזה נכלל כל עשיותיו במשך כל היום (כולל גם "כל מעשיך לשם שמים", עד (בלשון הרמב"ם⁴⁸) ש"עובד את ה' תמיד" – ולכן ס"ל שזהו מעין דין קדושה שבקידוש ידים ורגלים, שקדושה זו אין ענינה לטהר עצמו להבדל ממצבו שלפנ"ז, בכדי שיוכל לעבוד ולשרת, אל הוא כעין הכשרה לעבודה ושירות.

הוא בעיקר מצד הגברא, שמי שאינו טהור אינו ראוי לעבודה, משא"כ דין קדושה הוא מצד קדושת המקדש, דקודם שנכנס או עושה עבודה במקדש צ"ל במצב של קדושה יתירה.

וזהו הטעם שס"ל להרמב"ם שרחיצת ידים כו' לפני התפלה היא רק מעין גדר טהרה שבקידוש ידים ורגלים דכהן, כי זה שהתפילה היא במקום קרבנות אינו ממשיך עלי' קדושה כבמקדש⁴⁶, וההשוואה היא רק מצד הגברא, שעבודת המתפלל היא כעבודת המקריב⁴⁷.

משא"כ רבינו הזקן ס"ל שהדמיון לעבודת הכהן אינו מצד תפלה שבמקום קרבן, אלא מפני שה"אדם מפקיד נשמתו עיפה והקב"ה מחזיר לו חדשה ורגועה כדי לעבוד להשי"ת בכל יכולתו ולשרתו כל היום הזה כי זה כל

47) ראה טושו"ע ושו"ע רבינו הזקן או"ח סצ"ח ס"ד.

48) הל' דיעות ספ"ג.

46) אבל להעיר מפנים יפות כאן: ומוזה למדו חז"ל

רחיצת ידים לתפלה ולסעודה כי התפלה לעמוד לפני השי"ת כו' והוא ענין ביאת אהל מועד כו'. ע"ש.

דרכי החסידות

מלוקט מכתבי

כ"ק אדמו"ר מוהרריי"צ מליובאוויטש נ"ע

זקוקים לחוש ב"אהבת ישראל"

חסיד הוא דורש טובת זולתו במסירות, שכך היה החינוך וההדרכה של זקני החסידים להשריש בילדי החסידים הצעירים את ההרגש להיות דורש טובת זולתו

נתינת צדקה בעין יפה

מורנו הבעל שם טוב קירב יהודים פשוטים ובקירוב זה העמידם בקרן אורה, והוד כ"ק רבנו הזקן נטע בחסידים את החוש לעזור ליהודים בגשמיות.

חסידי רבנו הזקן עמלו קשות לפרנסתם. חלק גדול מהם היו בעלי מלאכות עירוניים, אחרים היו איכרים, טוחנים, גננים, שהיו מציגים את סחורותיהם בעיירות ובחצרות הפריצים. כולם עבדו קשה לפרנסתם. כשהיה לחסיד רבנו הזקן שבוע טוב בפרנסה, היה בטוח שבכואו לביתו יקדם אותו מכתב התעוררות לצדקה מהרבי, או משולח של הרבי האוסף כספים לצרכי החזקת בני ארץ ישראל.

הוד כ"ק רבנו הזקן פיתח והקנה בחסידים חושי אהבת חברו וחושי הרגש זולתו. בעלי עסקים בכלל ואלה שעסקו עם הפריצים בחוות ובעיירות בפרט, הנה כשהשי"ת נתן להם פרנסה, ציפו לקבלת אגרת מהרבי או למשולח שלו לעורר על הצדקה.

הוד כ"ק רבנו הזקן עורר באגרת הקודש שלו את החסידים על ענין הצדקה בעין יפה וביד רחבה, שבקרב החסידים ובני ביתם נוצרה אמרה כללית: בפרנסה שהשי"ת נותן לנו ישנו גם החלק שלך.

לדרוש את טובת הזולת

בשנת תרל"ז – מספר אבי בהתוועדות י"ט כסלו תרס"ז – כשהסבא אדמו"ר מוהר"ש אמר את המאמר הידוע "וככה", בא לחג השבועות הרה"ח ר' דוב זאב קאזעוויקאו.

כשהרה"ח הרד"ז בא פעם אלי להתוועד, שאלתיו השאלה מהו חסיד.

השיב לי הרד"ז: "חסיד הוא דורש טובת זולתו במסירות, שכך היה החינוך וההדרכה של זקני החסידים להשריש בילדי החסידים הצעירים את ההרגש להיות דורש טובת זולתו במסירות, ועל עבודה מסורה מקבלים השכר הטוב ביותר.

ובדידי הוה עובדא, מספר הרב רד"ז.

הוא נולד וחונך בישוב קטן ליד דאבריאנקא – פלך צ'רניגוב. באותו ישוב חיו למדנים וחסידים גדולים, מביני מדע בנגלה ובחסידות.

בחינוכו טיפל אחד מגדולי הלומדים החסידי, ר' יואל זלמן, שהשריש בו הדעה הטובה להיות דורש טובת זולתו. בהיותו בן שנים עשרה שנה, הייתה לו כבר ידיעה די גדולה בלימוד ובקי בהרבה אגדות חז"ל.

באותו ישוב גרו הרבה משפחות פשוטות מישראל, עמי-הארץ שלא ידעו אף פירוש המילות. הרחמנות הגדולה על אנשים פשוטים אלה נגעה ללבו, וקבע סדר ללמד אותם סידור, ולספר להם אגדות חז"ל שונות מהגמרא ומהמדרש, כך נמשך הדבר כשלוש שנים, אך הדבר היה קשה עליו מאד, שכן היה כבד פה ובמשך הזמן היה קשה עליו הדיבור יותר ויותר, וכשהתייתם מאביו נעשה כבד פה ממש, בכל זאת לא הפסיק את לימודו והתוועדותו עם האנשים הפשוטים.

בהגיעו לגיל שבע עשרה שנה, בא הרד"ז לליובאוויטש אל הסבא אדמו"ר ה"צמח צדק". בהיותו ב"יחידות" סיפר על סדר הנהגתו עם האנשים הפשוטים, ושקשה עליו הדיבור, בהיותו כבד פה.

הסבא התעמק במחשבותיו ואמר לו: "המשך בסדר הנהגה שלך עם האנשים הפשוטים, ה'יה למלמד". ובירך אותו בכוחות של ביאור והסבר בשפה קולחת.

בצאתי מהרבי – מספר הרד"ז – לא הכרתי את עצמי. התחלתי לדבר כהוגן, ולא ידעתי בעצמי מהיכן זה בא לי. כששבתי הביתה וחזרתי על שלשת מאמרי החסידות ששמעתי מהרבי, השתוממו כולם. הוא אמר להם – מספר הרד"ז – שהוא ה"גולם" של הרבי, המהר"ל מפראג יצר גולם מעפר והרבי יצר גולם מבשר.

חסיד – סיים אבי – הוא זה שמוסר עצמו לדרוש טובת זולתו.

אנו, שזוכרים את הרה"ח ר' דוב זאב בפה המפיק מרגליות שלו, יכול להיות לנו השגת מה בשכר הטוב של חסיד המוסר עצמו לדרוש טובת זולתו.

(ספר השיחות ה'ת"ש עמ' לח ואילך)